

אמוץ מראיין את עצמו

הממשל הצבאי ואני אענה לך שאני נגד זה. מה דעתך על התשובה?!

שאלנו את דן אם הוא בעד או נגד הממשל הצבאי והוא השיב קצרות: „נגד! עכשיו תשאל אותי כמה זה חמש כפול שש“ אמר דן.

„כמה זה?“ שאלנו. „שלושים. הלאה, היתה התשובה. לא הספקנו לרשום ודן המשיך: „כתבת כבר שאני נגד הפלייה?“ „איזה הפלייה?“ שאלנו. „הפלייה עדתית“ אמר דן. רשמנו את זה. אבל דן התפל עלינו בצעקות: „בהא, לא בעין. הפלייה הדתית התכחנתי.“

כאן הרגיש דן שהוא הגדיש קצת את הסאה, וניסה לפייס אותנו: „תגיד, כדאי להיות עוד בעד או נגד משהו. או, שכחת לשאול אותי מה דעתך בענין הנסיעות לחוץ לארץ. תכתוב שאני דקא בעד. הנה יש עוד משהו שכדאי להביע עליו דעה. ח”כ יעקב גרוס, מאגודת ישראל, הגיש לכנסת בשבוע שעבר הצעת-חוק נגד מחשופים. אני בעד מחשופים. אני חושב שזה יחסוך למדינה מטבע זר. יצטרכו להביא חנות בד. אבל יחד עם זה, זה יפגע קשות בענף הטקסטיל בארץ. או לכן אני בעד ההצעה של החבר גרוס. במאה עשרים ובכניו, במקומות שאותם מיצג החבר גרוס, לא יהיו בשום אופן מחשופים“ ברור?

נשמנו עמוק ודן המשיך: „עכשיו תשאל אותי איך אני מרגיש בחור סופר המוציא בהססלר פוטנציאלי“ שאלנו. „אני לא יודע מה זה“, אמר דן בענותנות. „אבל אני מרגיש דקירות בצד, צריך לגשת לרופא בענין זה.“

ביקשנו מדן באדיבות הגדירה כמה מילים על עצמו. במקום זאת הוא הספיר לנו את המעטפה האחרות של ספרו שם מצאנו כתוב: „בוגר בית-הספר הגבוה לעבריינים צעירים בטולכרם, הגיך סניף הנוער העובד של שכונת מחלול, איש הגנה ותיק, מזכיר איגוד פועלי המחט של רעננה-רדתי (בתוך-פת המנדט) חבר פלמ”ח, אינטלטור, ספן, ארטיסט וחבר קיבוץ במשך שמונה חודשים — תחנות אלה בחיי דן בן-אמוץ אינן באות על ביטויין הנאמן ביצירתו הספרותית. טח נשמע הוא קובץ רשימותיו הראשון של המספר הפופולארי הצעיר, שסגנונו הפגום ושפתו העילגת נתחבבו כל כך על הנוער הלוחם ונוער הזהב. בעין אחת שוחקת ועין שניה מוכוכית, מגיש כאן אמן עיצוב-הדמות למעלה מ-150 רשימות חזרות טרגיות-חיים וסבלם, גבורה מהולה במים, רוח אוספיתיות של אדם, העולה לגרודם בשעת זריחה. דמות מקרי ורת חזקה מצטרפת בזה למשפחת המספרים של ארץ-ישראל החדשה, הצעירה, העובדת ומגתכת. תוהור!“

מעל לביאוגרפיה מצאנו תמונה של דן, במדי הצבא האוסטרו-הונגרי. „זה לא אני“, אמר דן, „זה הודו של החבר של חיים חפר. הרבה אנשים לקחו ברצינות את מה שכתוב כאן, ושאלו אותי, איך זה שנכנסת למוסד?“

★ ★ ★ קטע מהאשה הראשונה

וצר רגע שני מתיחות, מכיון ש גם אנחנו לא הבנו איך נכנס בחור כמו דן למוסד עבריינים צעירים. אבל דן שבר את הקרח: „כדאי אולי שתשאל אותי ביחס לתכנית הספרותית שלי“ שאלנו. „טוב, זאת שאלה שאני שמח להשיב עליה. מונחים אצלי כמה דברים שאינם טעונים כתיבה, אלא עריכה בלבד. יש לי ספר אחד של מסעות בחוף-לארץ. אם הספר הזה ימכר טוב, אוציא גם את ההוא. יש לי נסיעות בעשר ארצות: טורקיה, יוון, צרפת, שוויץ, אמריקה, גרמניה ועוד.“

לא יכולנו להתאפק ושאלנו: „מתי הספקת להיות בארץ? דן נעץ בנו שוב מבט זועם והשיב: „בין הנסיעות. אין דבר, אני עשיתי כבר מספיק בשביל הארץ האתא. אבל זה רק ספר אחד. ספר שני זה ספר האסטריות — אין לעשות ספר. הוא כולל רשימות מהסוג שכתבתי — איך לכתוב סיפור, או איך לכתוב שיר. הוא יכיל גם קטעים עיקריים משלושה בסירה אחת. כמו מכתב

הנהגים, או ההספד העצמי שלא מופיעים בספר שלושה בסירה אחת. לא הסכמתי שירחיחו עלי. אני מוציא את זה לבד. ספר שלישי משעשע אותי באופן מיוחד. „לאגודת הסופרים יש ארכיון „גנוים“, שתפקידו לאסוף כתבים, רשימות ביבליוגרפיות ותולדות חיים של הסופרים הישראליים, שחיו במאתיים השנים האחרונות. בט עות קיבלתי גם אני שאלון כזה עם 32 שאלות. זה נתן לי רעיון להוציא ספר כזה, עם תמונות שגוענות, שיקרא אורט ביוביליוגרפיה, ושם אכניס את כל התמונות של המשפחה שלי וכל החברים שלי, ואכתוב מה אמרו סופרים חשובים עלי וברגעים מסוימים. כמו למשל משה שמי, שכתב לי בהקדשה על הספר מלך בשר ודם: „מה עם העשר לירות שאתה חייב לי חתיכת חרה?! משה שמיר“. אני אכניס שם למשל תמונה של נגוס הרומאית, בלי ידיים ובלי ראש, ואכתוב למטה שזה קטע מאשתי הראשונה. יש רק מינוס אחד לספר הזה. צריכים עוד לכתוב אותו.“

הספר האחרון שאני עובד עליו כמה שנים, הוא ספר של מאכלים מזרח-תיכוניים, ששמו צריך להיות נוחח יס-התיכון. הוא יהיה כתוב בשפה קלה והומוריסטית, ויכיל אינפורמציה מדויקת. תהיה גם הקדמה ארוכה, באילו ארצות אוכלים את זה, ובאיזה צורה. תיאור תיאורי עם ציטטות מהספרות הערב למית והמקורות שלנו.“

★ ★ ★ דא הצחקות שמנות

דן הקך לשותות עוד כוסית שמפי פאניה, ואנחנו נשכנו מהר על השאלה הבאה. „איך אתה חושב להגיב על שלילת כליה-ביטוי שלך במטריב ובקול-ישראל?“ שוב פעם הרגשנו שעשינו טעות נוראה, ושאלנו שאלה מרגיזה. „אף אחד לא שלל ממני את כליה-ביטויי“, צעק דן, „האמת היא שאנחנו דרשנו בעצמנו מצחי שמעוני, עוד לפני ששה חודשים, להפסיק את שלושה בסירה. לא יכולים יותר. כל אחד מגיע לנקודה מסוימת, בה הוא צריך לחזור על עצמו. הקהל דווקא מעוניין בזה. מספיק שצפרוני יגיד את המלה חותמת, כדי שכולם יצחקו. כמה פעמים אני עוד יכול להתחכם על השבון עובדות ומספרים. אני בכלל לא מרגיש את עצמי מקופח. ברדיו מזמן הד מינו אותי לעשות תכנית שבועית, הטיק רופן הנייה. אין לי זמן.“

שאלנו את הסופר על תחילת דרכו הספרותית. „זה באמת מעניין“, אמר דן. „כש עברתי בדבר השבוע היתה שם מהפכה, והזמינו את רנה דפני, אשור של ראובן דפני לערוך את העתון. היא רצתה מדור שיהיה קרוב ברוחו לטוק אוף דה טאון של הניו-יורק. אגב, זה סוג ההומור שממדי משך אותי. לא הומור של הצחקות שמנות, ולא של סיטואציות כמו של הומוריסטים אחרים, שלא נצייץ כאן את שמותיהם. הר גשתי שסוג זה של הומור חסר מאוד בארץ. המדורים האשונים שלי נתקלו בחוסר-הבנה מוחלטת מצד כולם. אמרו שזה אינפנטילי ולא יודעים אם אני צוחק או שזה ברצינות. היתה לי רשימה על המורה לרקודים סמי. אז הגיעו מכתבים מסקצית הירחמיא לים, שפענו איך אני עושה תעמולה למורה לרקודים. הרשימה היתה כמובן התיקף הג מור. מספיק עם זה. עכשיו תשאל אותי מה הרשימה הטובה ביותר שכתבתי? שאלת כבר? טוב. באמת קשה להחליט. אני חושב שזאת הרשימה ילדי המדינה וחוף מזה עוד כשלוש מאות רשימות אחרות.“

★ ★ ★ ברש אצז מזכיר המפלגה

אזרנו עון לשאול עוד שאלה, אבל דן שיסע אותנו: „עכשיו תשאל אותי...“ כאן הגיע סבלנותנו לקיצה: „תחליט, או שאנחנו מראיינים אותך או שאתה מראיין אותנו!“

את משה דיין. ונניח שהוא מביע דעה אב סודרית בענין תכנון ערים. נניח כן? אם דעתי מתנגדת לה, תהיה זו שגיאה חמורה להתחכב עמו, ולנסות להעמיד אותו על טעותו. זה לא תפקידי. תפקידו של מראיין הוא להיות שחקן ולהעמיד-פנים. לא רק שאתה חייב להסכים עם הדעה האבסורדית, אלא שאתה חייב לשכנע אותו, כדי שימשיך ויתמצת את מקסימום השטות שהאדם יכול להגיד על הנושא הזה.“

„דעתך המפורשת אינה מעניינת את הקורא. יש לו דעות משלו. אין זאת אומרת שלך אין דעה. היא גם באה לידי ביטוי על ידי הסלקציה שאתה עורך בין הדברים שאומרים לך. גם על ידי זה שאתה אומר מה שהאיש לא אמר, אמה, אתה יכול להביע את דעתך. נניח שמשה דיין אמר, שצריך להוציא את כל משכנות-העוני מאמצע העיר, מפני שזה לא יפה שעל יד בתי-מלון מפור ארים יהיו בתי רעועים, בהם גרים אנשים עניים. על ידי זה שאתה מוסיף, שמשה דיין

הספר האחרון שאני עובד עליו כמה שנים, הוא ספר של מאכלים מזרח-תיכוניים, ששמו צריך להיות נוחח יס-התיכון. הוא יהיה כתוב בשפה קלה והומוריסטית, ויכיל אינפורמציה מדויקת. תהיה גם הקדמה ארוכה, באילו ארצות אוכלים את זה, ובאיזה צורה. תיאור תיאורי עם ציטטות מהספרות הערב למית והמקורות שלנו.“

★ ★ ★ דא הצחקות שמנות

דן הקך לשותות עוד כוסית שמפי פאניה, ואנחנו נשכנו מהר על השאלה הבאה. „איך אתה חושב להגיב על שלילת כליה-ביטוי שלך במטריב ובקול-ישראל?“ שוב פעם הרגשנו שעשינו טעות נוראה, ושאלנו שאלה מרגיזה. „אף אחד לא שלל ממני את כליה-ביטויי“, צעק דן, „האמת היא שאנחנו דרשנו בעצמנו מצחי שמעוני, עוד לפני ששה חודשים, להפסיק את שלושה בסירה. לא יכולים יותר. כל אחד מגיע לנקודה מסוימת, בה הוא צריך לחזור על עצמו. הקהל דווקא מעוניין בזה. מספיק שצפרוני יגיד את המלה חותמת, כדי שכולם יצחקו. כמה פעמים אני עוד יכול להתחכם על השבון עובדות ומספרים. אני בכלל לא מרגיש את עצמי מקופח. ברדיו מזמן הד מינו אותי לעשות תכנית שבועית, הטיק רופן הנייה. אין לי זמן.“

שאלנו את הסופר על תחילת דרכו הספרותית. „זה באמת מעניין“, אמר דן. „כש עברתי בדבר השבוע היתה שם מהפכה, והזמינו את רנה דפני, אשור של ראובן דפני לערוך את העתון. היא רצתה מדור שיהיה קרוב ברוחו לטוק אוף דה טאון של הניו-יורק. אגב, זה סוג ההומור שממדי משך אותי. לא הומור של הצחקות שמנות, ולא של סיטואציות כמו של הומוריסטים אחרים, שלא נצייץ כאן את שמותיהם. הר גשתי שסוג זה של הומור חסר מאוד בארץ. המדורים האשונים שלי נתקלו בחוסר-הבנה מוחלטת מצד כולם. אמרו שזה אינפנטילי ולא יודעים אם אני צוחק או שזה ברצינות. היתה לי רשימה על המורה לרקודים סמי. אז הגיעו מכתבים מסקצית הירחמיא לים, שפענו איך אני עושה תעמולה למורה לרקודים. הרשימה היתה כמובן התיקף הג מור. מספיק עם זה. עכשיו תשאל אותי מה הרשימה הטובה ביותר שכתבתי? שאלת כבר? טוב. באמת קשה להחליט. אני חושב שזאת הרשימה ילדי המדינה וחוף מזה עוד כשלוש מאות רשימות אחרות.“

★ ★ ★ ברש אצז מזכיר המפלגה

אזרנו עון לשאול עוד שאלה, אבל דן שיסע אותנו: „עכשיו תשאל אותי...“ כאן הגיע סבלנותנו לקיצה: „תחליט, או שאנחנו מראיינים אותך או שאתה מראיין אותנו!“

השאלה שלך, יוצא האדם ריק ומנופח. „כמובן שכל השיחות האלה צריכות לה יות משולבות בתיאור איך שהוא נראה. אבל האינפורמציה המלאה לא צריכה להיות טיפוסית. נניח שאתה מראיין מזכיר מפלגה, יות בטענות, ובאותו רגע מדליק סיגרי, או מומין אותך לכוסית ויסקי. לציין עובדה זו יותר חשוב, מאשר לכתוב מה לבש האיש, ואיך נראה החדר. זה נותן את האיש באמת. נאמר שאצל אותו מזכיר מפלגה מונחים עשרה ספרים וביניהם אחד סינט פיקטשון ואחד בלש ואף לא ספר אחד על תנועת הפועלים. זה נותן על דמותו של האיש, יותר ממה שנמצא בחדר.“

★ ★ ★ עשר לירות בכיס האחר

מיד הרגשתי שהשגתי את מטרתתי באינטרבו, כשהאיש אותו ראיינתי

שוגה לחתן

דן בן-אמוץ נושא בהמרכה את פשידת תפוחי-האדמה, ששימשה אחת המנות בטעודה, בה השתתפו סופרים ואמנים רבים. מימין נראים הפזמונאי חיים חפר, איש ילקוט הכוזבים, רביטרן שאול ביבר והפסל דנציגר. לא אמר עלי ואמר בסדר גמור, ובאותה שעה כל הקוראים חשבו את ההיך הגמור, והיו בטוחים שהוא ישנא אותי עד סוף החיים שלו. האידיל שלי באינטרבו כזה היה שהקורא יאמר: תראו איזה אידיוט זה, לא יודע מה הוא כותב! כאלו שהקורא יוצא יותר חכם מהכותב, ומגלה חכונת ברשימה שכאלו לא התכחנתי להן. עבדתי די קשה, להחזיר כחונת כאלה, שהקורא ימצא אותן כאילו מצא עשר לירות בכיס שלא ציפה למצוא בו כסף.

במידה שאני זוכר אף מראיין לא הת לונן עלי פרט לפרדריק מאן, שאחרי שכי כתתי עליו הגיש תלונה לשגרירות האמריקאית, ופנה במכתב לגירולט פוסט. ואז התחלתי לחשוב שאולי הוא לא כל כך טיפש בעצם, אם הבין למה שהתכחנתי.“

ניסיונו לשאול עוד שאלה אבל דן הפסיק אותנו: „אני מקוה שהבנת מתוך כל זה איך צריך לראיין אדם. אולי לפי זה אתה רואה שלא היית צריך להתחכב איתי, ואם אני אומר לך שאני בעד הסבת מצבנו הכלכלי, אתה לא צריך להתחכב איתי ולר מר לי שאתה נגד. מה שמעניין את הקורא זו רק הדעה הבלתי-רגילה שלי, שאני בעד הסבת מצבנו הכלכלי. זאת רק הקדמה. עכ שיו, אם אתה רוצה לחתן אותי, תחבר טוב טוב במה שדיברנו היום, שאתה סירדת שא לות ואז תבוא אלי, אולי אז אסכים לתת לך ראיון על עצמי. שלום.“

כשירדנו במרוצה במדרגות שמענו עוד את דן מקלל מאחורי הדלת שנסגרה בסריקה עזה.